

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Ljubljana, 22. februarja 1935.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 1'50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Poštočkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Dr. Ivo Štampihar:

Napredna prosvetnost

Slovensko meščanstvo, ki se imenuje »napredno« in katerega politični izraz se je izcejel v »Jugoslovenski nacionalni stranki«, vzdržuje — po čez vzeto — kulturno-tendenčno središče v neposrednejši Zvezi kulturnih društev ter v bolj odmaknjeni Zvezi naprednih starešin. Proti koncu lanskega leta so se začela vedno jasneje pojavljati znamenja, da pada žezlo javnega življenja iz rok hirajoče, od vsega začetka samo umišljene stranke, in ta znamenja so pokazala nujne odseve tudi na drugih področjih, na katerih se je »napredno« meščanstvo uveljavljalo. Nastala je nujna potreba, njegovo stranko spričo poloma na političnem bojišču rešiti nekako po vzorcu »depolitizacije« uradništva, t. j. odtegniti politične pojave in fanfare s samega političnega polja v druga, na pr. kulturno, prosvetno polje. Pojavila se je pa tudi potreba, po eni strani premostiti zev med naprednim geslom in med dejansko politiko istih ljudi, po drugi pa si pravočasno zavarovati za volitve agitatorski kader, katerega agitatorski značaj bo skrit.

Beg političnega izraza »naprednega« meščanstva s samega političnega bojišča pod drugačne udarnice je res star način tega meščanstva. Izvršil se je pri nas vedno, kadar je šlo za to, da se lastnim, k razpršitvi nagnjenim pripadnikom želi pričarati nekašen nepolitični ideal. Vsi vemo, da našim raznovrstnim meščanskim »političnim« pojavom še v politiki ni bilo nikoli mogoče pripisati kaj takega, kar imenujejo drugi »izdelan program«, in vemo, da je slovensko meščanstvo, hoteč določiti razmejitve naproti »klerikalcem« ali »socialistom«, obstalo enostavno na reklih: naprednost, nacionalnost. Dejanska politika meščanstva te vrste je bila kajpada vse nekaj drugega, nego i naprednost i nacionalnost.

Pri iskanju razlage, kaj naj pomeni »napredna prosvetnost«, torej delovanje, ki naj ostvarja napredno delo med ljudstvom, ne bo na kvar, ako se sklicujemo kar na besednjak in rečemo, da o pojmu »naprednost« ni potreba razpravljati. Ostane nam samo razprava o tem, kakšna je »naprednost« tistih, ki so prisvajajo na naših tleh ta prilastek. Tudi ta razprava ni več potrebna, ker se je prelilo obilo tinte o tem v slovenski politični zgodovini ali anekdoti. Odprite samo »Sodobnost« in prečitajte Prepeluhove opazke, ali pa »Slovenijo« in preberi-

te Kocmurjeve »Spomine«! Podoba je, da tako prelihanje tinte doslej še ni koristilo tistim, na katerih račun so šle ugotovitve.

Pojmovna neizdelanost je prav za prav pravi vzrok stalnemu pojavu pri političnem izrazu »naprednega« meščanstva: da ustvarja samo priložnostne politične organizme. To pojmovno ugotovitev potrjujejo dva dejanska pojavi v zadnjem času, namreč rojstvo mesečnika »Misel in delo« in potek običnega zbora Zveze kulturnih društev.

Ta dva pojavi sta avtentična, pripetila sta se v vrstah istega delovanja, med istimi ljudmi. Da preprečim vsak nesporazum, naj ugotovim, da ne nameravam kratiti posameznim člankom mesečnika »Misel in delo« kakovost, koder jim gre, ker ne manjka dobrih člankov in domislekov celo na platnicah, temveč bom skušal zajeti smernično vrednost mesečnika.

Mesečnik izhaja od oktobra 1934 dalje, ko se je rodil »Nasta«, kar je krtica za »Tisk jugoslovanskih naprednih akademskih starešin«, in ureja ga uredniški odbor, sestojč iz samih vidnih naprednih starešin. Uvedel se je mesečnik z »uvodno besedo«, ki skuša razložiti značaj mesečnika in dopovedati njegov delovni program. Po odstranitvi nepotrebne kolorature smemo posneti iz »uvodne besede«, da hoče biti mesečnik političen obzornik, ki bo presojal vprašanja sedanjosti z vidika trajnih vrednot: države, naroda in kulture, ki pa ne bo strokovna revija v ožjem pomenu besede, temveč bo delala na širši osnovi. Z »jasno mislijo« namreč »in s konkretnim delom« hoče neposredno posezati v boj za osnovna načela narodnega življenja. Odtod si je privzela ime »Misel in delo«, medtem ko imate pri podnaslovu »Kulturna in socialna revija« občutek, da je bil z ozirom na vidik trajnih vrednot: države, naroda in kulture namenoma izpuščen prilastek »politična«.

Po navedenem delovnem načrtu bi bil torej namen mesečnika, da v imenu in v smeri gledanja naprednih starešin rešuje sodobna kulturna in socialna vprašanja in sodeluje neposredno pri boju za osnovna načela narodnega življenja. Katera so ta osnovna načela, nam mesečnik ne razloži, dasi bi bilo to zelo poučno z ozirom na počenjanje političnega soka naprednih starešin. Zato moramo po-

iskati vire v gledanju naprednih starešin in vseh »naprednih ljudi« sploh na sodobna kulturna in socialna vprašanja drugje. Dovoljujem si kar tukaj dopolniti javno izraženo »uvodno besedo« tudi s tem, kar so mi izdajatelji in uredniški odbor zasebno zatrjevali ob razlagi namena mesečnika. Ta opravičba veli, da je skrajni čas, da dobi napredna inteligenca svoje revijalno glasilo, ki ga že dolga leta pogreša, in da ne smemo dopustiti, da se bo izpolnila trditev (dr. Gantarja v razpravi »Slovenci od leta 1918 do 1928«), da slovenska napredna inteligenca, čeprav je v razmerju s katoliško orientirano številčno močnejša, ne more priti do lastne znanstvene revije in da se mora zadovoljiti s političnim dnevnim (znanstvenim?) časopisjem. Po leti intimni opravičbi naj »Misel in delo« izpolni tisto vrzel v slovenskem duhovnem življenju, ki jo je ustvarilo kulturno mrtvilo »naprednjakov«. S sklicevanjem na dr. Gantarja, ki je s pogledom nazaj iz l. 1928 zaznamoval kulturno mrtvilo baje številčno močnejše »napredne« inteligence, pa se ne da opravičiti nov mesečnik, ki začne izhajati konec leta 1934 in potem, ko je z znano Vidmarjevo knjigo in secesijo »Sodobnikov« od Ljubljanskega Zvona, oziroma »Tiskovne zadruge«, nastopila dokončna ločitev duhov v »napredni« inteligenci. Saj vendar ne mislijo napredni starešine spraviti s sveta teh odločilnih okolnosti.

Tako nam razlaga zasebna opravičba mesečnika izrečno, da hoče biti »Misel in delo« političen obzornik tistega dela »naprednih« starešin, ki je ostal »napreden«.

Zdaj ostane še ugibanje o »neposrednem posezanju v boj za osnovna načela narodnega življenja« v zvezi s »kulturno in socialno revijo«. Opozorjeni smo bili na trajne vrednote: državo, narod in kulturo in te vrstice pišemo pod naslovom »napredna prosvetnost«. Potrebno je torej pojasniti: kaj naj si naš človek ob besedah »uvodne besede« predstavlja, kadar se mu predloži napredna prosvetnost. Ker nam »uvodna beseda« tega ne razlenuje, sem rekel, da moramo pojasniti iskati drugje. Ta »drugje« sem — upam — našel v popisu poteka običnega zbora ZKD, ki se je vršil januarja 1935. leta. Zakaj navedeni občni zbor je ustvaril resnično najtočnejšo določitev napredne prosvetnosti in jo je tudi z osebnega »vidika« kristaliziral. Znano je, da imajo naši ljudje ZKD v ušesih največ kot tisto organizacijo, ki predvaja »kulturne« filme. Te vrste njeno delo je v tolikšnem nasprotju s pravkar ustanovljenim novim delom »ljudske univerze«, da ljudstvo »ljudski univerzi« pod istim

Zéro:

Pogovor z g. Prekorškom

Z opazkami, ki jih nameravam pod tem zaglavjem nanizati, kakor da so izražene v pogovoru z g. Prekorškom, želim razpresti tiste okoliščnosti iz dobe JNS ovladja, radi katerih nasprotuje ta čas politično zavedna slovenska javnost odločno in nedvoumno miselnosti JNS-avgurov, okoliščnosti, radi katerih je politično-kulturna naloga slovenstva: vreči brezpogojno to stranko po njenem junškem sklepu, da se volitve, ki jih ne vodi sama, ne udeležijo, med staro železje.

Pseudonim naj ne moti, ker je pritegnjen iz diskretnosti. Kdo pa je pisec, bo na primer g. Prekoršku takoj znano, če pogleda v celjsko »Novo dobo« iz leta 1927. Na vsak način sem pa g. Prekoršku dolžan pojasniti, zakaj pišem te stvari baš v obliki pogovora z njim in ne s kakim drugim eksponentom JNS-linije.

To obliko sem izbral, ker ste, g. Prekoršek, po mojem poznavanju osebnega materiala v JNS vendarle eden izmed najbrže zelo redkih mož v tej skupini, s katerim je stvarna polemika že zato bolj stvarno mogoča, ker nimate, kakor pravimo, »masla na glavi«; ker imam nadalje vtisk, da si smete po pravici reči, da vsaj glede vprašanja regulacije Savinje niste držali prekrižanih rok, in ker ste končno s polnim imenom, kar je v Vaši

stranki nekaj redkega, izpovedali pod naslovom »Koristna preskušnja« svoj komentar k volitvam v senat. Po drugi strani pa tudi jaz nisem Vam neznan, tako da imava vzajemno vsaj fizično predstavo.

Vaša »Koristna preskušnja«, g. Prekoršek, ni izšla v srečnem trenutku. Verjemite mi, da sem prepričan, da bi jo bili opustili, če bi bili pri sestavi vedeli, da bo izšla v isti številki »Jutra«, ki je tudi objavila razpust narodne skupščine. Tega se dotikam, ker trpi Vaš članek po gornji okoliščnosti na nekakšnem izvirnem grehu, namreč na politični smoli, in ker ta lastnost sankcionira že vnaprej trditev, da je Vaša »Koristna preskušnja« tudi po vsebini politično zgrešena. Da vidimo.

Izid volitev v senat štejete za dokaz, da je »jugoslovenska« nacionalna misel, ki jo predstavlja solidna organizacija JNS, v narodu vkoreninjena in jaka dovolj, da so se ob njej razbili vsi nasilni poskusi preizkušenih metod duhovnega nasilja Koroščevih generalov, ki so z obljubami in grožnjami navalili na slovenske župane. Po mojem mnenju mrgoli že v samem tem stavku stvarnih neresnic, čeprav pristajam na možnost, da ste Vi osebno prepričani o tem, kar ste napisali. Če smem govoriti stvarno, se moram najprej povprašati, kakšna solidnost je v stranki, ki si ne upa v volitve, kadar ni upravni aparat v njenih rokah. Zato bova solidnost JNS organizacije spravila raje v predal.

Nadaljna zmeta se mi zdi v trditvi, da bi predstavljal JNS »jugoslovensko« nacionalno misel, in — ne zamerite — vobče kakšno »misel«. Povrniva se nazaj v leto 1931. in spomniva se, s kakšnim geslom ste Vi in vsi ostali takratni kandidati šli v volitve. Ko je na pr. g. Živković opredelil jugoslovanski režim s poudarkom, da se baš v tem razlikuje od fašističnega v Italiji, da je nadstrankarski. Ko je bila volilec dana obljuba kandidatov, da je konec strankarskih pojavov in v novi skupščini ne bo strank, temveč bodo poslanki nekakšni strok, patrioti ali patriotični strokovnjaki. Ko je bilo po volitvah prvo Vaše delo: ustanovitev jerkadetske stranke. Ko je bilo Vaše nadaljnje delo: proglašitev volitev 1931 za plebiscitarni izrek ljudstva v prid JRKD-stranke. Ko ste pri občinskih volitvah 1933 poudarjali celo to, da je pri volitvah 1931 zmagala JNS! in ste vse takrat odane glasove šteli za svoje strankarske glasove. (Pri tem na pr. v Kranju ni bilo treba drugega, kakor pomoliti nos v volilni lokal, pa je bil glas prištet Barletu, čeprav ima nos glas samo, kadar se usekne.) Če je tedaj imela stranka kako idejo, je bila to ideja verolomnosti naproti volilec, ki se leta 1931 verjeli, da volijo brezstrankarske strokovnjake.

Nacionalistični tedniki pišejo zadnje dni že kar odkrito, da je JNS prevarala tudi »jugoslovansko« nacionalno misel. Nacionalistični tedniki so tipični izraz meščanskega razumevanja nacionalizma in

okriljem ne zaupa. Načrtna neizvestnost »naprednjaštva« kot nasledek nasprotij in nedoslednosti, ki so znamenje in spremstvo uporabljanja »naprednosti« brez zasledovanja in spoštovanja edinega in pravega pomena »naprednosti«, nas sili, da moramo o resnični vrednosti prosvetnega dela ZKD šele ugotoviti. Nasprotniki trdijo, da ZKD sploh nima prosvetnega programa, oziroma bolje: načelnih smernic. Kaj je na tem?

Po običnem zboru ZKD lahko trdimo, da zdaj vemo, kaj je po pojmovanju ZKD »napredna prosvetnost«. To je nekakšna »nevtalna prosvetnost«, pa ne samo to, to je celo pasivna prosvetnost. Kajti dr. Mihelak je kot tajnik ZKD razvil na zboru »idejni program« ZKD in postavil klasično določitev, ki se glasi: Nevtalnost prosvetnega dela je stara metoda, ki se je postavila na stališče tako imenovanega znanstvenega svetovnega gledanja, ki pušča najvažnejša duhovna in socialna vprašanja v nemar. Svetovni nazor, ki pušča najvažnejša duhovna in socialna vprašanja v nemar, kajpada niti ni svetovni nazor, temveč more biti samo pod prosvetno in znanstveno masko izražena težnja, držati ljudstvo glede najvažnejših vprašanj v temi. To seveda ni niti »prosvetnost«, še manj »naprednost«, najmanj pa »nevtalnost«. Zavoljo tega vemo zdaj, da smemo v prosvetne namene ZKD po vsej pravici dvomiti, sklicujoč se na njen »idejni program«, in da smemo vprašati: kakšen je njen program v resnici. To vprašanje je tembolj umestno, ker je isti občni zbor izvolil za predsednika zveze dr. Kramerja, torej tisto politično osebnost, ki predstavlja dandanes v Sloveniji najhujšo reakcionarnost. In novi predsednik se je po izvolitvi potrudil omeniti, da so zborovalci z njegovo izvo-

litvijo hoteli dati osrednji »kulturni« organizaciji poseben poudarek in da so razmere take, da se kulturno delo ne da ločiti od »državnega in nacionalnega dela«. Kakor vemo iz »Jutra«, je dr. Kramer samo zato kandidiral v senat, da bo »v jeseni« (Diese Unschuld!) lahko kandidiral spet nazaj v skupščino. Kot predsednik Zveze kulturnih društev bo zato ob svoji kandidaturi v skupščini zelo zanimivo zvezel kulturno delo z »državnim in nacionalnim delom«, kajti v Zvezi so včlenjena samo taka društva, ki se po pravilih ne smejo pečati s politiko. Potrebno je bilo torej nadomestiti »politiko« z »državnim in nacionalnim delom«.

Seštejte sedaj dr. Kramerja kot predsednika Zveze kulturnih društev z »idejnim programom« Zveze, ki pušča najvažnejša duhovna in socialna vprašanja v nemar, in se vprašajte, katere kulturne in socialne probleme bo smela reševati revija »Misel in delo«, katere uredniški odbor je v glavnem celo osebno isti, kakor odbor Zveze kulturnih društev. Nobenih! Reševala bo politično vprašanje: kako s formalno kritiko na platnicah in v člankih izbrisati javnosti občutno zev med pridigovano »naprednostjo« in med resničnim političnim početjem istih ljudi, kako razpršujoče se izobražence pod geslom naprednosti privabiti nazaj do pokorščine politiki, ki si usvaja »nacionalnost« in kako prikriti zelo manjšinski položaj »napredne inteligence«.

Napredna prosvetnost je umišljava, neresničnost, ki naj zakrije beg »naprednih« politikov s samega političnega polja, ki naj pa tudi sodeluje pri poskusu teh politikov, da se s sredstvi izvenpolitičnega pojavljanja povrnejo v politično areno.

Napad na slovenstvo

Nekdo, ki ga je bilo očitno sram in po pravici sram, da bi bil podpisal svoje ime, je te dni razpošiljal listom pamflet na slovenstvo in mimogrede — seveda! — tudi na naš list. Majhno njegovo preudarnost in popolno neresnost kaže to, da ga je poslal celo nam. Ta spis je neka zmes zavijanja zgodovinskih dejstev, neresnice in neresničnosti, nepoznanja družboslovnih osnov narodne biti ter zlasti popolne odtujitve poljočemu življenju našega naroda in ljudstva. Vsebinsi spisa je primerna njegova oblika: jecljanje v slogu in logiki ljudskega šolarja. Celo glavnemu dnevniku za Dravsko banovino se ni zdelo, da bi ga bil natisnil. Ali takoj je bilo jasno vsakomur: če koga, »Borbe«, glasila Jugoslovanske akcije ne bo sram, pribiti ga.

In nismo se motili!

Seveda nam še od daleč ne prihaja na misel, da bi to zadevo stvarno obravnavali z najnovejšim sodelavcem »Borbe«, že ker je vsaka taka obravnavna spričo popolne zmedenosti sestavka nemogoča. Samo nekaj najočitnejših zgodovinskih in tvarnih neresnic hočemo posneti in jih pribiti tako visoko, da bodo vidne tudi za tistega, ki si je ali slučajno ali po svojem notranjem nagonu izbral najnižje stališče.

Najprej mora temu Jugoslovenu seveda držati mrtvi Krek svoja pleča. Kdor je le malo pokojnega Kreka poznal, ta ve, da bi ga v vrstah današnjih jugoslovenov nikoli ne bilo. Toda tiste besede o enem narodu od Triglava do Črnega morja? Res, rekel jih je in tudi Stambolijski jih je izrekel. Toda ne prvi ne drugi ni nikoli rekel, da bi ta narod ne imel več jezikov in da bi ne smel in mogel imeti več jezikov. Ni bil Krek za kakšno jezikovno »stapljanje« in še manj, še prav mnogo manj je bil zanj Stambolijski. Med Bolgari je vse

polno ljudi, ki so vneti Slovani in nič menj vneti južni Slovani, a nobenega ni, ki bi bil jugosloven v zmislu slovenskih nacionalistov. Niti enega ni, ki bi bil za opustitev bolgarskega jezika. Pač pa jih ni malo, ki so skušali in še skušajo približati bolgarski jezik ruščini, ki so torej svoj jezikovni razvoj usmerili prav v nasprotno stran, kakor bi to hoteli jugosloveni. Seveda tudi od teh Bolgarov ne gre niti eden tako daleč, da bi hotel »stapljati« bolgarščino z ruščino. Pač pa so s slovansko ruščino nadomestili množico tatarskih besed, ki so se vrinile za časa turškega gospostva v njihov materinski jezik. Nekaj, v čemer bi jih lahko

Sicer pa dobro, prav mi smo pripravljeni, prevzeti tisto besedo o enem narodu in ji dati hkratu še vse bolj močno podstavo. Na veslovanskem shodu v Pragi tik pred svetovno vojno je govoril češki sociolog Krejčí o velikem narodu Slovanov, in navzoči zbor slovanskih odličnikov ga je obsul s ploskanjem in hvalo. S to svojo besedo je Krejčí poudaril jezikovno sorodnost Slovanov, ki je večja, kakor pri katerikoli drugi jezikovni skupini, kar potrjuje tudi nemški jezikoslovec Schütz. Ali niti tedaj niti pozneje ni prišlo niti Krejčiju niti kakšnemu Severoslovanu na misel, da bi začel češčino ali poljščino stapljati v kako »severoslovansko«.

Slovenstvo se je klaverno izkazalo v preteklosti, zatrjuje in podčrtuje na isto sapo naš jugosloven. Kdor pozna našo zgodovino in obenem naš nad vse težavni geopolitični položaj med dvema velikima narodoma, ki so jima od strani pomagali še posilni Madžari, ta ve, da je to groba neresnica. In komur bi se zdeli domači pisci naše zgodovine preveč prizadeti in osebni, bi lahko našel med Čehi in Rusi, celo med Poljaki učenih mož, ki nam pričajo, da smo storili v tem težav-

nem boju več, kakor bi mogel kdo pričakovati od nas.

Vsak Slovenec naj bere tednik »Slovenija«

Sicer pa, tisti, ki je bral ta pamflet, ali se mu ni zazdelo, kakor da mu je zazvenel v spominu znani, čeprav že nekoliko v pozabljenost potisnjeni neubrani glas. Tako kakor piše in misli brezimenski sodelavec »Borbe«, tako kakor on mali in sramoti slovenstvo, prav tako je pisal včasih »Stajere«, tako so govorili in mislili Deschmann in Schwegel in drugi v tuji službi stoječi listi in ljudje. Skoraj natančno tako opravičujejo svoje odpadništvo danes tisti Slovenci, ki so se udinjali Italijanom na Primorskem, Nemcem na Koroškem. In prav tiste razloge imajo, če ne celo boljše: glejte, kako ste brez pomena sami, glejte, koliko vas bo, če greste z nami! Razlog količine. Najbolj grobi razlog, ali najbolj domljiv duševni preproščini in za umsko in nrvstveno uboštvo.

Še tole: naj se oglasi, ki bi nam mogel razložiti naslednjo zmedo »Borbinega« jugoslovena:

»Malokomu je znano, da večina nacionalno zavednih Ircev več irski ne zna, in kljub temu je ta nacionalno zavedni narod upeljal v svojih šolah jezik irski, katerega se mora večina irskih otrok šele na novo zopet naučiti.«

Kaj je prav za prav hotel povedati »Borbin« sodelavec s temi besedami? Zdrav razum nam priča samo, da po lastnih besedah »Borbe« mali irski narod za nobeno ceno ne mara opustiti svojega narodnega jezika, čeprav bi spričo splošnega znanja angleščine to lahko storil, laže ko katerikoli drugi narod. Pa vendar svojega jezika niti »približevati« nočejo angleščini, ampak se ga raje celo znova uče, ko da bi se poangležili. In obenem si celo prizadevajo, da svoj jezik čimbolj očistijo anglicizmov in ga napravijo tako čimbolj ljudskega, irskega. Kajti Irce se nočejo »stapljati« in tudi ni med njimi Bulatov in Kičovičev in Ilšičev, ki bi mu kakšno »postopno likvidacijo« priporočali. Ali z »Borbinimi« besedami, Irce delajo stvarno to, kar »Borba« Slovincem očita, ko namreč pravi:

»Namesto, da bi skušali slovenski dialekt ali jezik približati skupnemu jugoslovanskemu jeziku, samo gledajo in se trudijo, kako bi nove razlike postavili.«

Res, prav res, naj se oglasi, ki se spozna v tej jugoslovanski miselni zmešnjavi!

Ali še enkrat: vsega tega ne pišemo, da bi obravnavali z brezimenskim dopisnikom, za katerega vero in mnenje nam ni, narobe, glede katerega samo želimo, da bi se v našo korist čimprej »stopil« v eno z Bulatom, Kičovičem, »Borbo«, Jugoslovansko akcijo in kar je še podobnih jugoslovanskih pojavov ter za vselej zginil z našega slovenskega terišča. Ne, namen nam je zgolj in edino ta, da pokažemo našim ljudem vso klavrnost tega »umovanja« in da jo obenem kolikor mogoče dvignemo iz temnega kotička »Borbine« miselne brezpomembnosti v luč poštene in odkrite slovenske misli.

Nekaj pa je, kar nas veseli pri vsej zadevi: kadarkoli se kak jugosloven zaletuje v slovenstvo in Slovence, že mu je naprej »Slovenija« v mislih in na jeziku. In to istenje našega lista in slovenske misli nam je najboljši dokaz, da smo na pravi poti.

H koneu pa moramo na to stvar še prav posebej opozoriti slovenske Bojevnike.

»Borba« je glasilo Jugoslovanske akcije, sama se tako označuje. S to Jugoslovansko akcijo iščejo stikov in sklepajo zveze nekateri člani odbora

so v tem za ljudi Vašega sloja gotovo bolj neposredni, kakor na pr. »Jutro«, ki je našlo nekoč tudi povoda, da pozabavlja čez nadnacionaliste. Tako mi je mogoče z razlogi Vašega sloja pobiti trditev, da bi »jugoslovansko« nacionalno misel predstavljala JNS. Veliko bolj točna bi bila ugotovitev, da je predstavljala JNS govorico, da predstavlja »jugoslovenstvo« nacionalno misel. In sicer ne samo zato, ker je JNS res samo govorila, da predstavlja »jugoslovansko« nacionalno misel, po čenjala je pa vse kaj drugega, temveč tudi zato, ker se slovenski »naprednjaki«, kadar želijo napraviti resnejši vtisk, ženirajo uporabljati »Jutrova« izraz »jugoslovanski« in pišejo »jugoslovanski«. Če ne verujete, vzemite v roke »Misel in delo« in se zamislite v to varianto.

V navedenem prvem odstavku svoje »Koristne preskušnje« ste se dotaknili tudi nasilnih metod duhovnega nasilja Koroških generalov. G. Prekoršek, volitve so se vršile vendar pod upravo g. Jevtiča, ki prav gotovo ne bi bil trpel nasilja, pa tudi ne duhovnega nasilja. Da so pa »klerikalci« agitirali za Žebotovo listo, mislim, je samo po sebi umevno. Bili so pa tudi tako trezni, da so že pred volitvami priznali, da si ne delajo iluzij. Jaz mislim, da je v resnici tudi po Vašem mnenju samo po sebi umevno, da »klerikalci« niso agitirali za listo, na kateri je bil dr. Kramer, saj se Vaša »Koristna preskušnja« idejno suče proti onim iz Vaših vrst, ki so tako imenovanim »pripodoblencem«,

t. j. prikrifim »klerikalcem« sploh verjeli. Čemu torej govorite o — nasilju? Dasi nisem »klerikalec«, se bojim, da bi o tem pojmu vedel veliko več in z veliko večjo legitimacijo povedati Vaš znanec.

Z »vkoreninjenostjo« in jakostjo stranke v narodu bi pa pri senatskih volitvah na noben način ne smeli priti na dan. Sodelovalci ste pri zakonu o občinah in morate namreč vedeti, da ta zakon občinskim upravam ne dovoljuje prav nobenega političnega stališča. Zaradi tega smete z gotovostjo tudi upoštevati, da niso občinske uprave sklepale o tem kako naj župani glasujejo. Župani pa po eni strani niso »narod«, po drugi strani so pa glavni kader volilcev pri senatskih volitvah. Njih volilna pravica je spet po zakonu strogo subjektivna in je subjektivnost zelo zakonito zagotovljena s kazenskimi sankcijami. Če je tedaj večina, velika večina teh županov oddala glas po Vaši všečnosti, ni oddala s tem glasom občinskih odborov ali uprav, ampak je oddala svoje osebno stališče. (Pri tem hočem prezreti, da je pisalo »Jutro«, kako so prišli župani iz Savinjske doline pod Vašim osebnim nadzorstvom do volilnega lokala.) Kadar pa predstavlja oddani glas osebni glas volilca, je za presojo vkoreninjenosti smernice, ki je vladala volilca, odločilen vzrok, da je dotični volilec imel volilno pravico. V danem primeru vzrok, da so izvestne osebe kot župani občin imeli volilno pravico. Ta vzrok je izid občinskih volitev iz l. 1933.,

ki je nasledek načina izvršitve teh volitev. Pravno so se vršile te volitve po zakonu, ki sem ga že omenil, in za katerega ste glasovali v času, ko je imela JNS v programu tudi borbo za — tajno volilno pravico. Tista JNS, ki je bila suvereni strankarski disponent narodnega predstavnštva naproti miniaturi opoziciji. Dovolj življenjske skušnje imate, da ste si pri glasovanju za zakon, ki uvaža glasno volilno pravico, morali biti v svesti, da izdajate prav vse ideale, ki so Vam bili v mlajših letih sveti. Ali ne veste, da je eden Vaših generalov pri zagovoru glasne volilne pravice ob skupščinskih volitvah leta 1931. v radiu neženirano proglasil novo etiko, da je bolje biti za mizo, kakor pod mizo, in da se je on — tisti general — tega načela tudi vedno držal? Ali ne čutite, da je ta razlog glasne volilne pravice prostodušno priznanje, da bodi taka volilna pravica orodje prav zelo tvarnega in socialnega pritiska na šibke volilce?

Iz teh in takih volitev izšli župani, oziroma po Vašem: predstavniki občin gotovo niso nikako poročstvo za vkoreninjenost stranke v ljudstvu, pač pa nekoliko krmežljiv dokaz vkoreninjenosti teh županov v stranki. In če je celo v tej eliti stranke poskočil negativni »element« od 52 na 86, abstinencijski element pa od 0 na 22, bi se jaz na Vašem mestu popraskal.

(Nadaljevanje prih.)

»Boja«. Nedavno tega je »Prelom« sam pisal, da šteje Jugoslovensko akcijo za »sorodno skupino« in nič ni pomagalo, če smo mi in drugi še toliko svarili in opozarjali na njeno orjunsko pokolenje. Zdaj, po tem očitnem zasramovanju slovenstva,

zasramovanju, ki je zgodovinsko od konca do kraja neresnično, zdaj bo, upamo, enkrat za vselej konec poskusov, spravljati slovenske Bojevnike v kakršnikoli še tako rahli stik z Jugoslovensko akcijo in njenim glasilom.

Občni zbor Zveze društev, Šola in dom

V nedeljo, 17. t. m., se je vršil v Slovenski Matici občni zbor Zveze društev »Šola in dom«. Občnega zbora so se udeležili delegati in delegatke iz večjih krajev naše domovine, da izrazijo svoje želje za izboljšanje in dvig našega šolstva, ter zastopniki profsorskega društva, društva učiteljev meščanskih šol in združenja jugoslovanskega učiteljstva, ki jih je pozdravil predsednik Zveze dr. Lončar z željo, da bi bilo sodelovanje staršev in učiteljstva v korist naši mladini.

Za predsednika občnega zbora po pravilih je bil izvoljen g. Anton Dokler, ravnatelj v p.

Zvezni tajnik, profesor Čopič, je podal poročilo o poslovanju Zveze in društev v pretekli dobi. Iz tega poročila posnemamo, da so delovala posebno dobro društva v Mariboru, Kranju in Ptuj, kjer so ravnateljji srednjih ter upravitelji meščanskih in osnovnih šol složno sodelovali s starši za izboljšanje pouka in vzgoje našega naraščaja.

Na pobudo ravnatelja dr. Pavla Strmška se je v letu 1934. ustanovilo društvo »Šola in dom« v Murski Soboti. Društvo v Litiji je sodelovalo z drugimi činitelji, da se je ustanovila v kraju meščanska šola in pri prehrani siromašnih učencov. Ljubljansko društvo je priredilo tri predavanja za starše v Ljubljani, tri v ljubljanskem radiu ter razstavo otroških risb.

Zveza je ob počitnicah s podporo mestne občine ljubljanske in banske uprave organizirala pod vodstvom brezposelnih učiteljev(ice) izlete tiste šolske mladine, ki ni odšla na kmete ali na morje. Važno je bilo delo za ustanovitev poklicne posvetovalnice. Izvolil se je akcijski odbor, ki pa ni mogel dobiti zadostnih sredstev za ustanovitev in vzdrževanje poklicne posvetovalnice, ker sta samo Delavska zbornica in mestna občina obljubili denarno pomoč. Občni zbor je sklenil, da se akcija za ustanovitev poklicne posvetovalnice nadaljuje, ker moramo uvesti načrtno gospodarstvo tudi pri uporabi duševnih in telesnih sil naroda.

Obširneje je bilo poročilo o izdajanju pomožnih knjig za domače in šolsko berilo iz srbohrvaščine, francoščine in nemščine na srednjih in meščanskih šolah, ker je namen Zveze in urednikov teh izdaj, da se ves jezikovni pouk prilagodi sodobnim metodičnim načelom s pomočjo dobrih in cenjenih knjig.

Zelo potreben bi bil družinski list za starše, ki bi jih seznanjal z novjšimi vzgojeslovnimi nazori s posebnim ozirom na domačo vzgojo otrok in pomoč pri učenju.

Na predlog predsednika nadzorstva bančnega uradnika g. Miklavčiča je bila soglasno sprejeta razrešnica upravnemu odboru.

Tajnik je prečital resolucijo, ki se poteguje za to, da se zopet odpre prvi letnik na državnih učiteljskih, ker je nevarnost, da bo nastopilo v nekaj letih pomanjkanje učiteljstva. Na učiteljska naj se sprejemajo tudi odhodniki in odhodnice z meščanskih šol pod istimi pogoji, kakor s srednjih šol. Pospeši naj se zidanje poslopja za III. drž. gimnazijo in za novo žensko realno gimnazijo v Ljubljani, ker je poljanska prenapolnjena. V Mariboru naj se odpre nižja ženska realna gimnazija, in v Murski Soboti razširi nižja realna gimnazija v popolno. Čimprej naj se preskrbe izdaje slovenskih učnih knjig za vse predmete na srednjih in me-

ščanskih šolah v naši banovini. Monopol na knjige in zvezke naj se odpravi. Manjkajoče učiteljstvo pri vseh vrstah šol naj se namesti; za bodoče pa pred začetkom šolskega leta, kakor določa zakon.

O tajnikovem poročilu in resolucijah se je razvila živa in obširna obravnav, v katero so posegli zastopniki vseh društev in tudi zastopniki profsorskega in učiteljskega.

Direktor Kadunc iz Maribora je stavil v imenu mariborskega društva zanimiv predlog, ki zasluži, da se javnost o njem izreče; da bi se namreč ustanovila v Mariboru višja šola za gospodinjstvo. Dalje se je pohvalno izrazil o knjigah, ki jih je izdala Zveza, ter priporočil, da bi bile čim cenejše. Tudi zastopnik profsorskega društva, g. profesor Bajuk je govoril pohvalno o teh izdajah z željo, naj bi izhajale v večjih nakladah. Zastopnik učiteljev meščanskih šol, upravitelj g. Hočevar je bil mnenja, da bodo Grimmove pravilnice lahko uporabljali tudi na meščanskih šolah in prav tako tudi srbske narodne pesmi, ki naj se čimprej izdajo. Gospa Poličeva, zastopnica ptujskega društva, je predlagala, da Zveza posreduje radi sredstev iz zdravstvenega fonda, ki naj bi bila deloma ravnateljem na razpolago; tudi iz sredstev, ki se stekajo v centralni fond v Hipotekarni banki, naj bi dobila večje podpore naša zdravilišča za šolsko mladino. Gospa Končarjeva je v imenu litijskega društva predlagala, da se v bodoče dovoli vožnja po železnici v šolo tudi preko 20 km, ako so za to dani pogoji.

Razpravljalo se je vprašanje družinskega lista, ki naj bi ga izdajalo mariborsko društvo s podporo Zveze. Odbornik ljubljanskega društva, g. Hreščak je bil mnenja, da niti starši niti učiteljstvo se še danes ne zavedajo pomena, ki bi ga imel list za vzgojo ljudstva; zato ni upanja, da bi bili pripravljeni žrtvovati za list še tako nizko naročnino. Zveza naj šele idejno pripravi pot takemu listu in starše navaja, da se zavedo svojih dolžnosti in pravic pri vzgoji otrok.

Tržiško društvo je poslalo obvestilo, da se strinja s predlogi in sklepj občnega zbora.

Ob koncu se je oglašil k besedi še zastopnik osnovnošolskega učiteljstva, strokovni učitelj g. Kumelj, ki je pojasnil težkoče naših ljudskih šol in izrazil nekaj za splošnost važnih misli, predvsem: v šoli naj se uveljavljajo zahteve staršev in učiteljev; prosvetna politika v zadnjih letih je bila samo osebna, ni se pa dotikala osnovnih nalog vzgoje narodovega naraščaja; šola naj se otrese nepotrebnega učnega balasta, ker mora vzgajati za življenje; učiteljstvo, ki ni zrastle s kmečko grudo, nima zanj ljubezni ne smisla, zato se ji odteguje in beži v mesto, učiteljski naraščaj naj bi zopet prišel iz kmečkih krajev; krajevni politični vplivi na učiteljstvo onemogočajo redno in mirno delo v šoli, zato naj se ti vplivi izločijo in učiteljstvo zopet vrne šoli ter zakon tolmači tako, da je prvo šola, potem šele izvenšolsko delo. Splošno odobravanje je spremljalo njegove besede.

Resolucije so bile soglasno sprejete. Predsednik g. dr. Lončar se je zahvalil za pobude, ki so jih dali Zvezi delegati in delegatke za delo v bodočnosti.

Občni zbor je bil lepa manifestacija želja naših staršev in učiteljstva za izboljšanje pouka in vzgoje.

tako zelo aktivne, da bi vse te višje dajatve z lahkoto zmogle. Naravno je, da so postale zaradi tega zasebne bolniške blagajne nekaterim frn v peti, ker je vendarle silno neprijetno, če je tu živ dokaz, kako je mogoče socialno zavarovanje bolje organizirati in voditi, kakor pa je organizirano in vodeno v Suzoru.

Te dni je posegel celo glavni ravnatelj Osrednjega urada za zavarovanje delavcev ali »Suzora«, kakor se ta urad imenuje v barbarski okrajšavi, g. Milan Glaser, v debato. »Novosti« v Zagrebu so namreč dne 15. t. m. priobčile nekaj razgovor z njim. G. ravnatelj seveda omenja medsebojno tekmovalno raznih zasebnih bolniških blagajn in ugotavlja na kratko:

Ta tekma je očitno na škodo splošnega uspeha in zanesljivega dela v nameščenskem zavarovanju.

Zakaj in odkod ta očitna škoda, pa g. Glaser ne pove. Iz brzokone tudi ne bi vedel kaj povedati, razen če izhaja vnaprej iz premise neomajne resnice, da je ni rešitve in blaginje izven osrednjega in okrožnih uradov. Premisa torej, ki bi jo vprav bilo treba šele dokazati, zakaj zasebni nameščenci pač dovolj očitno dvomijo nad njo.

G. Glaser pripoveduje nato o »gibanju, ki je nastalo, da se to stanje popravi in da se te blagajne vzamejo zasebnim društvom«. Povedati pa je pozabil, da je nastalo to gibanje pač v vrstah upraviteljev »Suzora«, in da se mu zasebni nameščenci upirajo z vsemi silami. Umljivo je in samoumevno za vsakogar, da bo vsak raje zaupal blagajni svojega društva, kjer ima na občnih zbori in pri volitvah vedno dovolj mogočnosti, da pove in uveljavi svoje želje, kakor pa okrožnim uradom, na katerega upravo in gospodarstvo nima nobene vpliva.

G. Glaser torej misli, da je »potrebno« namesto obstoječih zasebno-društvenih blagajn organizirati samostojne blagajne za zavarovanje zasebnih nameščenec, ki bi kot krajevni organi »Suzora« vršili socialno zavarovanje...

No, seveda, da on tako misli, in da misli tako dr. Joža Bohinjec in drugi opravitelji zavarovalnih uradov, o tem ni dvomil nihče niti za hip.

Toda še nečesa ne smemo prezreti. Dobri del vodstva osrednjega in okrožnih uradov ni prišel na svoje mesto toliko po kakih osebnih sposobnostih, kolikor po strankarsko-političnem pokroviteljstvu. Brž pa, ko se uvaja strankarsko-politično načelo pri podeljevanju služb, je očitno, da je strokovna sposobnost popolnoma postranskega pomena, še več, da celo pri tistih, ki so prinesli v službo sposobnost in voljo do dela, bolj ali manj oboje v teku časa zgube. Čemu bi se pač človek trudil in pehal, ko pa nista sposobnost in delo, ampak je strankarska izkaznica tisto poglavito, ki odpira vrata do napredovanja in s tem do lepših dohodkov. Zato je delo o takih napravah in uradih po navadi birokratično mehanično. Seveda! Saj postane lahko vsaka iniciativnost celo nevarna, če bi hotela preiti iz besede v dejanje. Že birokratični način poročanja jo mora ubiti. In strankarski generali tudi ne ljubijo ljudi in stvari, ki jim motijo samozadovoljnost, jih silijo k razmišljanju in delu in še po vrhu delajo na javnost vtisk, kakor da prejemajo svoje »iniciative« od drugod.

Res, preosnova, prav korenita preosnova našega socialnega zavarovanja je potrebna. V ta namen pa je potrebno zlasti, da se prav korenito preosnuje ustroj tega zavarovanja, torej v prvi vrsti zavarovalni uradi. In kdor se bo lotil tega dela, bo moral začeti v tem primeru od »goraj«. Zlasti bo moral pretehtati sposobnost vodstva in spravi njegove dohodke v sklad z njegovim delom in sposobnostjo. Vsega tega pa ne bo mogoče izvršiti brez sodelovanja prizadetih, brez njihove pravne in stvarne pomoči.

Ali z drugimi besedami: v svobodnih volitvah naj povedo zavarovanci sami svoje mnenje, in izberejo naj si može, ki jim zaupajo. Ti naj pa dobe zakonito pravico, da pometejo z vso nesposobnostjo, ki jo je navlekla strankarska politika, zlasti strankarska politika prejšnjih režimovcev v zavarovalne urade.

Dokler pa ne bo volitev, dokler ne bodo imeli zavarovanci prilike in mogočnosti, da postavljajo na čelo uprave okrožnih uradov može, ki jim lahko zaupajo v vsakem pogledu, dotlej ne sme nihče pričakovati, da bi se sedanjim birokratičnim ustanovam podredili še drugi zavarovanci.

Pred dvema letoma nekako smo prinesli sestanek, kako se je gospodarilo z denarjem zavarovancev pri Osrednjem uradu v Zagrebu. Morebiti utegne spredeti tudi g. Glaser, ki so mu te stvari še bolj znane kot nam, da si vsak zavarovanec mora samo želeči, da se odtegne področju takih uradov, kakor je to »Suzor«.

OPAZOVALEC

Na pravi poti

Dne 9. in 10. t. m. so zborovali slovenski Bojevniki v Kranju in sicer prvi dan krajevna organizacija iz Kranja, drugi dan pa delegati organizacij iz kranjskega in radovljskega okraja.

Zanimivi in važni so sklepi obeh zborov, ki jih posnemamo po »Gorenjcu«:

Socialno zavarovanje

Nezadovoljnost nad sedanjim načinom socialnega zavarovanja je splošna: zadovoljni niso z njim naši gospodarstveniki, ki vidijo, kako grede leto za letom velikanski zneski izven dežele in se tako odtegujejo našemu gospodarskemu telesu, zadovoljni niso zavarovanci sami, ki vidijo, da jim navzlic znatnim prispevkom ne nudi to zavarovanje tistega, kar bi lahko po pravici pričakovali.

Zadnje čase opazujemo že kaj malo prikrivani boj med zastopniki javnega zavarovanja, namreč Okrožnega in Osrednjega urada za zavarovanje delavcev, in med zastopniki zasebnih bolniških blagajn. Teh slednjih seveda nekateri zastopniki prvih ne gledajo radi. Pač iz dveh razlogov: prvič bi razširitev njih pristojnosti pomenila tudi večji dotok denarja in s tem več mogočnosti, da se s tem denarjem zamaše precej izpraznjene blagajne in ustanove kake nove službe, drugič pa obstoj zasebnih blagajn le prerad zavaja ljudi, da primerjajo, kaj morajo plačevati pri enem in kaj pri drugem in seveda zlasti, kaj tudi za to dobe.

Posledek tega in takega razmišljanja pa je, da zahtevajo danes skoraj vsi prizadeti korenito preosnovo socialnega zavarovanja. Poučno je, kar piše v tem pogledu »Trgovski list«:

»Zahteve po tej reformi so že stare in se prav za prav ponavljajo od tistega dne, ko so bile odpravljene stare bolniške blagajne in ko se je v Suzoru centraliziralo vse socialno zavarovanje. Takrat se je govorilo, kako se bo s centralizacijo vse poslovanje pocenilo, kako bo postavljeno na mnogo bolj realna tla in kako bo mogoče več nuditi zavarovancem. V resnici pa se ni izpolnila niti ena teh obljub, temveč so se razmere v vsakem oziru poslabšale. Prispevki za zavarovanje so naraščali, dajatve so se omejevale, režijski stroški so rasli, brez potrebe pa so se zidale drage in neplodnosne reprezentativne palače. Namesto da bi bilo socialno zavarovanje edinole v službi zavarovancev, je postala naprava, ki je služila le sebi. Zato so postajale vedno glasnejše zahteve, da se socialno zavarovanje decentralizira in organizira po banovinah.

Ta zahteva je bila tem naravnejša, ker so dokazale obstoječe zasebne bolniške blagajne, da ne samo delajo ceneje, temveč da tudi mnogo več nudijo ko razni okrožni uradi in da bi nudili še znatno več, če bi bili neodvisni od Suzora. Le na njegovo povelje so morale omejevati zdravila in zniževati ugodnosti zavarovancev, pa čeprav so bile

»Krajevna organizacija Boja je tudi sklenila, da bo zastavila vse sile, da Boj v celoti ostane nepolitična organizacija, člani pa da bodo podpirali kot posamezniki one slovenske politike, ki so se slejkoprej izkazali za poštene slovenske zastopnike in čuvarje prava v državi.«

Na sestanku delegatov pa je podal g. Šturm »poročilo o delu glavnega odbora, zlasti še v zvezi z razgovori z delegati sličnih organizacij izven Slovenije. Pri tem je bilo poudarjeno, da Boj nima in ne bo imeti nič skupnega z Jugoslovansko akcijo v Zagrebu ali njenimi privrasci v Sloveniji, ker je njeno jedro — bivša zloglasna Orjuna — v prav slabem spominu. Poročevalec sam kakor tudi zbor delegatov so vsi soglasno in nedvoumno ugotovili, da v politiki posamezniki ne bodo podpirali prav nobenega politika, ki si je v času strahovanja JNS omadeževal s preganjanjem nedolžnih svoje roke.«

Nekoliko nejasen nam je samo tale odstavek: »Zbor delegatov s poročevalcem g. Šturmom vred je tudi odklanjal vso ono kritiko, ki misli, da je Boj zapustil demokratična načela in je zborovanje dokazalo, da je Boj branilec demokracije v polnem pomenu besede.«

Ce je zbor delegatov hotel s temi besedami zgolj ugotoviti, da so slovenski Bojevniki od nekdaj za demokratična načela in da odklanjajo vsaktero zvezo s protidemokratskimi organizacijami, ima seveda prav. Ali prav nima, če je hotel reči, da nedemokratskih smernic v Boju sploh nikoli ni bilo. Saj je vprav »Prelom«, ki se ima sam za glasilo bojevniskega gibanja, pisal o »sorodnem gibanju« Jugoslovanske akcije, tiste akcije, ki jo je prav isti zbor delegatov istega dne odločno odklonil zaradi njene neljudskosti in nedemokratskosti. In tudi glede raznih drugih »sorodnih gibanj« vemo in slišimo marsikaj, samo tega ne, da bi jim bila volja in korist ljudstva prvo in poglavito. Vse so marveč zasnovane na misli in želji, da bi nekaj samozvanih »vodnikov« vodilo, drugi bi pa smeli pred vsem ubogati.

Zato bo pa tudi nadalje potrebna kritika vseh nedemokratskih »sorodnih gibanj« in tistih, ki bi radi spravili Boj z njimi v »sorodstvo«.

Kako imamo prav v tem oziru in kako potrebna je vsestranska čuječnost, dokazujejo najnovejša poročila iz Belgrada. Kljub odločno in nedvoumno izraženi volji slovenskih Bojevnikov, da so povsod za demokracijo, se nekateri odborniki Boja veselo pogajajo dalje.

Včeraj so baje stopili v eno vrsto z izraženimi protidemokratskimi organizacijami, kakor Jugoslovansko akcijo, katere glasilo je »Borba« in ki je dovolj znana kot protidemokratska in protislovenska, dalje skupino Ljotića, ki zastopa stanovsko ureditev države in je torej prav tako protidemokratska, potem skupino Zbora, ki zastopa iste smernice. In ti odborniki Boja hočejo s takimi skupinami

Za slovenske Bojevnike jim poročujemo, da ostanejo generali brez vojske.

Konec Jugoslovanske nacionalne stranke

»Neue Zürcher Zeitung« piše:

»Sklep Jugoslovanske nacionalne stranke, da ne postavi lastne kandidatne liste in pušča svojim članom popolno volilno svobodo, pomeni konec umetne tvorbe državne stranke in kapitulacijo prejšnjega ministrskega predsednika Uzunovića pred kabineto. Ta korak je bil potreben, ker ima nacionalna stranka le malo izgledov v volilnem boju, v katerem nima monopolnega stališča in ker so razen tega hoteli vložiti mlajši člani drugo listo, brž ko je bil spor neizogiben.«

Tudi najuglednejši angleški dnevnik Times poroča o tem obupnem sklepu Jugoslovanske nacionalne stranke in meni:

»Ta sklep je bil sprejet, da pripravi mirno likvidacijo prejšnje vladne stranke.«

»Frankfurter Zeitung« pa pravi:

»V šestih tednih... je vlada dobila trdno v roke državni ustroj... in je tako lahko razpustila skupščino, ki si ni upala oponirati, ter pokazala hladen obraz nacionalni stranki, iz katere so bežali oportunisti v množicah, kakor podgane s potapljaljo se ladje. Ta stranka, ki je imela leta monopol

na vlado in je razglašala vse svoje nasprotnike za sovražnike države, je danes quantité négligeable; vlada je ne mara rabiti niti ne več zgolj za okvir, v katerem bi združila svoje pripadnike, lastna lista Uzunović ali Maksimović pa bi imela malo upanja, da bi pridobila samo podpise, ki so potrebni, da se pripusti.«

Razpis učnih knjig

Ministrstvo prosvete je v »Službenih novinah« z dne 31. januarja t. l. priobčilo razpis za spis učnih knjig »nacionalne« skupine predmetov v srednjih in srednjih strokovnih šolah. — Ker ta razpis stalno predvideva nov učni načrt (ki pa še ni izšel), bomo v prihodnji številki našega lista skušali seznaniti naše čitatelje s predlogom tega novega učnega načrta. Istočasno bomo v zvezi s tem učnim načrtom priobčili glavne določbe gornjega razpisa. — Nedeljska »Politika« pa poroča, da je minister za prosveto z odlokom od 15. februarja razpisal podoben razpis za učne knjige državne izdaje za vse predmete osnovnih šol v kraljevini Jugoslaviji.

K temu razpisu pripominja »Politika« med drugim: »S tem odlokom se umika z dnevnega reda zelo važno prosvetno-nacionalno vprašanje, ker se z uvedbo državnih učnih knjig uvaja tudi enotnost za vsak učni predmet in za vsak razred osnovnih šol z istim učnim gradivom v vsej kraljevini.«

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti list »Sonntagspost«, ki izhaja v Chicagu v Ameriki.

Popravek.

V zadnji številki »Slovenije« popravi tiskovno napako v pregledu skupnih izdatkov za posamezne univerze v Jugoslaviji: za zagrebško 30% in ne 10%.

Spominjajte se našega tiskovnega sklada!

n-g.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

IV.

Aleksander Stambolijski kot časnikar, politik in vzgojitelj.

1. članek s podpisom »Stambul« v I. letu izhajanja časopisa »Zemljedelsko Zname«.

O b t o ž b a.

Leto 1900! Kakor, da bi začelo zato, da izgine iz narodnega spomina!...

Kri padlih »zemljedelcev«, borcev za svobodo in narodne pravice, katera je orosila trge Varne in polja Durankulake*, se ne more izbrisati z nobenim sodnim postopkom. Ako sodimo po tišini, ki vlada v ljudstvu in ki ovekovečuje to leto tudi z molkom onega dela tiska, ki je zapisal to leto z velikimi številkami v zgodovino, potem bi se mogli sporazumeti z dejstvom, da je prešlo to leto resnično v pozabljenje. Vendar pa je to samo tako videti. Kriki in muke iz Bolgarije pregnanih kmečkih borcev, ki so izgubili svoje zdravje po rumunskih ječah radi borb proti uzurpatorjem oblasti, se ne morejo zadušiti s prav nikakimi sodnimi postopki. Skakanje in solze lačnih kmečkih siromakov ter onemoglih in brezmočnih vdov so nasledek despotskega Radoslavovega režima. Ta nasledek bi omehčal tudi najtrša srca, samo ne srca vlastodržcev.

Da! —

Kri umrlih, glad, pomanjkanje in solze nesrečnih se ne morejo odkupiti z drugim, kakor s krvjo, pomanjkanjem in solzami. A tega današnje sodstvo ne more dati. Glej, zakaj zavračajo: duh umrlih, glas živih in stoki nesrečnih današnje sodstvo in zakaj se obračajo pogledi samo k: bolgarskemu narodu.

In zahtevajo od njega samo eno: vsesplošen in večer prezir zločincem. Vsesplošno in večno preklestvo krvolokom. Narod bolgarski! Usliši ta močni glas in izpolni mu to skromno željo.

Škandalezna politika in ministerski svet.

19. maja 1903.

Te dni se je vtisnil v poglavja bolgarske zgodovine še en neizbrisen madež, vendar pa se je bolgarska prestolnica zadovoljila samo s pojasnitvijo tega primera, ne da bi pokazala vsaj en zob svojega srca. Morda je tisk prav radi stalnih škandalov te vrste že popolnoma otopel. Kljub temu pa se čudimo temu dejstvu in moramo ostro pokazati vse tiste, ki bi morali čuvati narodni ponos.

2. maja je odšel v dvor (da čestita k godu enemu od knezov) dr. Danev v družbi enega svojih tovarišev-ministrov. Brž ko se je pojavil na dvoru pri knezu, zakriči ta, zagledavši ministra Radeva (ki je prišel pač zato, da izvrši običajno formalnost): Še vedno mi vodite v hišo tega... Vsi ministri, ki so bili navzoči, so na tak »pozdrav« brez vsake besede zapustili dvor in še isti dan je bila predložena ostavka celokupne vlade.

Zapomnite si dobro bralci: bolgarski ministri, pooblaščenici bolgarskega naroda, odhajajo na dvor, v katerem je vpit narodni znoj, a človek,

kateremu je bolgarski narod šele pred nekaj leti ponudil ta dvor, da v njem vlada in živi od žuljev tega naroda, se obrača k predstavnikom tega naroda v grobem in neprimernem tonu, vprašajoč jih: »Ali si res dovoljujete, da prihajate v mojo hišo...«

Bolgarski narod mora odločno zahtevati, da se ta madež izbriše. A kneza Ferdinanda je treba odvadi, da bi zlorabljal preveliko potrpljenje bolgarskega naroda. Knez naj si enkrat za zmeraj zapomni, da take stvari bolgarski narod sicer trpi, ali nikdar ne — pozabi.«

Dogodek ob odprtju Narodnega gledališča.

3. januarja 1907.

3. januarja zvečer se je pripeljala kočija kneza pred novo odprto gledališče. Knez je bil izžvižgan od bolgarskih dijakov in čuli so se klici: »Dol s knezom! Dol z osebnim režimom!« Ta rabuka, ki je prvi izraz nezadovoljstva naroda s knezom, govori o tem, da knez ni dobro premislil, ko se je sam osebno vrgel v nezakonite intervencije pri državnih poslih in da more bolgarska državna vojska, kateri stoji na čelu dvorsko navdahnjeni ljudje, služiti knezu kot slepo orodje za njegovo vrtočlovo politiko v boju proti lastnemu narodu, njegovim svoboščinam in pravicam. To dejstvo dela narodu mnogo skrbi in zato je popolnoma razumljivo, da se združujejo vsi sloji naroda v obrambi za svoje pravice.

* Durankulaka je vas, v kateri je izbruhnila vstaja zaradi državnega prevrata Radoslavove vlade leta 1910.

Urednik in izdajatelj Julij Savelli v Ljubljani.

Vsak zaveden Slovenec

zavaruje sebe, svojce in svoje imetje edinole pri naši domači

VZAJEMNI ZAVAROVALNICI V LJUBLJANI

zavaruje: Požar — Vlom — Steklo — Zvonove — Jamstvo — Nezgode — Življenje

KARITAS - posmrtnina - dota - starostna preskrba.

Centrala v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 19, v lastni palači. — Telefon 2521, 2522

Podružnica v Celju, palača Ljudske posojilnice

Glavno zastopstvo v Mariboru, Loška ulica št. 10

v Novem mestu, Ljudska posojilnica

Krajevni zastopniki v vseh občinah!